03/10/2019

Древно српско благо први пут пред грађанима

Новости у Музеју Српске Православне Цркве уочи отварања капиталне изложбе Осам векова српске уметности, заказане за 9. октобар. Поставка са око 300 до сада неизлаганих, вредних предмета.

Прослављајући велики јубилеј, у Музеју Српске Православне Цркве ће у среду, 9. октобра 2019. године, бити отворена изложба Осам векова уметности под окриљем Српске Православне Цркве 1219-2019. Први пут код нас, биће изложено 135 рукописних и двадесетак штампаних књига, заједно са уметнички обрађеним оковима, што је у овом тренутку највећа поставка те врсте у Србији.

Новости су, ексклузивно, прве добиле дозволу да погледају како теку припреме за велику изложбу, на којој ће бити приказано око 300 до сада неизлаганих и изузетно вредних предмета из богатих ризница цркава и манастира. Међу њима се издвајају стари рукописи на пергаменту из Пећке патријаршије и Високих Дечана с краја 12. и почетка 13. века, као и прве српске штампане књиге – Октоих петогласник и Београдско

четворојеванђеље.

Јединствену галерију српског иконописа од 14. до 20. века на овој изложби чине иконе из ризница Високих Дечана, Пећке патријаршије и цркава у Призрену. Изузетно су значајне иконе из времена цара Душана – архангела Гаврила и посебно поштоване Богородице Пелагонијске, као и иконе најбољег српског сликара друге половине 16. века, зографа Лонгина. Први пут пред публиком ће бити Лонгинова плаштаница, једина сачувана коју је најбољи иконописац и најплоднији уметник друге половине 16. века урадио. Читава изложбена поставка прожета је, у част јубилеја, галеријом оригиналних портрета патријараха, митрополита и епископа.

-Изложена су највреднија дела и светиње које су у нашој Цркви Божјим промислом сачуване од зуба времена и избегле бездушне намере, злу коб и наум непријатеља да их оскрнаве и неповратно затру – написао је у каталогу за изложбу Његова светост патријарх Иринеј. – Иако је до данас преостао мали део најстаријих црквених драгоцености, сачувано је ипак много чесних моштију, повеља, рукописних књига, светих икона, свештених одежди и богослужбених сасуда и крстова. Обележавајући осам векова самосталности наше Цркве, потрудимо се да наставимо стопама предака, старајући се не само да сачувамо оно што смо добили у наслеђе, већ и да умножимо изданке који ће из доброг корена рађати богоугодна дела.

Поред ремек-дела каква је Похвала монахиње Јефимије, везена златним нитима на свили, епитрахиља Светог Саве из ризнице манастира Крке и одоре Светог кнеза Лазара, бисери изложбе су три најзначајније плаштанице у Срба: плаштаница Светог краља Милутина с краја 13. века, студеничка плаштаница Антонија Хераклејског с краја 14. столећа – која се први пут представља јавности после завршене конзервације, и Лонгинова.

-Изложеним предметима покушали смо да прикажемо богатство црквеног наслеђа, а посебно ризница манастира Високи Дечани и манастира Крка. На тај начин желели смо да представимо распрострањеност тог наслеђа – каже за “Новости” ђакон Владимир Радовановић, управник Музеја Српске Православне Цркве. – Дела из ове две ризнице, које су биле доста удаљене једна од друге и у различитим окружењима, једна ближе византијским и источним утицајима под турском империјом, друга ближе Западу и западним утицајима, сведоче о духовном сагласју и јединству српског народа. Оно се огледа у постојању истоветног уметничког израза, што чини српску црквену уметност јединственом у хришћанском православном свету.

Свеобухватним приказом рукописних и штампаних књига сабрано је српско писано наслеђе многих манастира.

– Током трајања изложбе, ово ће бити највећа изложена скупина дела те врсте у Србији – објашњава Радовановић. – Међу рукописним наслеђем издвајају се дела писана на пергаменту средином 13. века, попут изборног јеванђеља из Црколеза и Јеванђеља по Луки и Јовану из Пећке патријаршије. Пергамент је употребљаван у раном раздобљу српске књижевности, а припреман је у радионицама при српским манастирима или значајним преписивачким центрима ван њих. Правио се од јагњеће, јареће, телеће или зечје коже, па је за израду једног рукописа била потребна кожа много животиња.

Лепотом се на изложби издвајају беседе Светог Исака Сирина из 14. века из Крушедола, Диоптра Михаила Псела, настала средином 15. века, из Пећке патријаршије, Четворојеванђеље протопопа Јована из Кратова из 1580. и Четворојеванђеље митрополита Максима Бранковића из Крушедола, које је 1514. године преписао и украсио монах Манкратије.

-Старањем новобрдског и грачаничког митрополита Никанора, у Грачаници је 1539. године штампан Октоих петогласник, на чијој се почетној страници налази оригинална илустрација са приказом манастира Грачаница – каже ђакон Радовановић. – Средствима Тројана Гундулића, трговца из Дубровника, и трудом кнеза Радише Дмитровића, јеромонах Мардарије из Мркшине цркве 4. августа 1552. године завршио је рад на Четворојеванђељу, првој књизи штампаној у Београду.

Књиге су у средњем веку и касније биле изузетно вредне, због чега су накнадно, као украс и заштиту, добијале оков. Златар Петар Смедеревац из Бечкерека, данашњег Зрењанина, по налогу крушедолског игумана Силвестра је 1540. године за Четворојеванђеље митрополита Максима израдио оков од сребра са позлатом. У радионици београдског златара Теодосија настао је 1681. године оков за Четворојеванђеље штампано у Београду 1552. године, док је по жељи београдског митрополита Илариона за Јеванђеље штампано у Москви 1656. израђен скупоцени оков.

-Дуго црквено трајање обележено је различитим фазама: било је времена полета и уздизања, али нажалост, и времена тешког и великог страдања – објашњава Радовановић. – Оно што је заједничко и једнима и другима јесте непрекинуто уметничко стваралаштво.

Чувари рукотворених светиња – епископи, монаси и свештеници – током осам векова прошли су разна искушења, а најчешће су они били први на удару. Постоје многа сведочанства о изузетној пожртвованости да се сачувају ризничке драгоцености, које су брањене и најскупљом ценом животом.

-Да је најсавеснији чувар црквених уметничких светиња била Црква, боље од свих речи сведоче драгоцености који су не само израђене, већ и сачуване под окриљем Српске Православне Цркве – каже Радовановић. -О колико великом броју предмета је реч, најбоље говори чињеница да када би све оно што је у Цркви настало и сачувано било изузето, многи музеји и збирке остали би полупразни.

Међу ранохришћанским крстовима-привесцима и крстовима-реликвијарима, посебно се издвајају дечански крст цара Душана и три престона крста великих димензија, из седишта Патријаршије у Пећи. У колекцији се издваја и енколпион (иконица коју носи епископ) са камејом од сардоникса из 12. века са представом Христа, пореклом из Новог Хопова, као и панагијар из Дечана (14. век) и онај из Крушедола, у који је уграђен део Часног крста. Оригиналне повеље манастира Хиландара, први кивот у који су положене мошти Светог Стефана Дечанског и његова житијна икона изложени су у посебној просторији.

Водећи мотив изложбе је митра Светог Стефана Штиљановића, израђена у техници филиграна у виду круне са крстом на врху. Круна је особена по томе што се налазила у кивоту са његовим моштима. Деспот Стефан Штиљановић је владао у области Срема и Славоније у тешким временима турских освајања. После смрти, Стефанове мошти приказале су се као чудотворне, па су најпре пренете у манастир Шишатовац, где су пребивале до Другог светског рата, када су га усташе уништиле. Мошти су спасене и 14. априла 1942. године и пренете у Саборну цркву.

Посетиоци изложбе ће имати прилику да виде и око стотину веома вредних икона насталих у периоду од 14. до 19. века. Ради се о иконама из ризница манастира Високи Дечани, Пећка патријаршија, као и оним из порушених светиња на Косову и Метохији и из фрушкогорских манастира.

- сликара
мајстора
Радула.

spc.rs